

je Speelplaats

UITDAGENDE SPEELPLAATSEN EN RISICO'S

OVERZICHT

Inleiding.....	2
1. Een uitdagende speelplaats.....	3
2. Het wettelijk kader.....	4
3. Veiligheid in het stappenplan.....	5
3.1 Visie.....	5
3.2 Analyse.....	6
3.3 Van idee tot plan.....	6
3.4 Budget.....	10
3.5 Risicoanalyse en preventiemaatregelen.....	10
3.6 Beheer.....	12
4. Veiligheidswoordenboek.....	13

INLEIDING

Een avontuurlijke speelplaats wordt door kinderen enthousiast onthaald. Ook veel ouders en leerkrachten zien de meerwaarde in van uitdagingen, klimpartijen, hellingen... en van de verantwoorde risico's die erbij horen. Toch rijst bij heel wat volwassenen spontaan, en terecht, de vraag: is dit wel veilig genoeg? Belangrijk is om rustig en met kennis van zaken op zoek te gaan naar antwoorden. De speelplaats kan uitdagend zijn en voldoende veilig! Dit document zet je een heel eind op weg.

- 1. Een uitdagende speelplaats.** Welke speel-, leer- en levenskansen biedt een avontuurlijke speelplaats aan kinderen?
- 2. Het wettelijk kader.** De uitbater van de speelplaats moet de wetgeving volgen en bepaalde stappen ondernemen. In het woordenboek vind je uitleg bij de gehanteerde termen.
- 3. Veiligheid stap voor stap.** Bij de concrete ontwikkeling van je speelplaats kan je niet voorbij het aspect veiligheid. Wetgeving en normen bieden een houvast, maar laten nog ruimte voor invulling. We bekijken elke fase in het tot stand komen van de speelplaats (van visievorming over ontwerp, tot gebruik) door de veiligheidsbril.

Het GO vraagt overleg rond enkele specifieke elementen: zelf permanente (speel)constructies maken, tijdelijke constructies maken door kinderen, vuur en in bomen klimmen (zie punt 3.3). Wil je één van deze elementen voorzien op je speelplaats, neem dan contact op met je preventieadviseur.

1. EEN GROENE EN UITDAGENDE SPEELPLAATS

Een doorsnee speelplaats is een groot, overzichtelijk en stenen plein. Doorgaans met enkele speeltoestellen, wat kleur en een boom. Volwassenen zijn vaak geneigd te denken dat deze open vlakte al bij al toch het veiligst is. Dat is niet zo.

Een dergelijke ruimte biedt ten eerste geen ordening. Iedereen loopt er alle kanten op en kan op elk ogenblik verrast worden door kruisend verkeer. Met onvrijwillige botsingen als gevolg. Ten tweede creëert zo'n open vlakte weinig speelkansen. Kinderen kunnen er 'hun' ding niet doen, waardoor ze voor hun spel vrijwel uitsluitend zijn aangewezen op elkaar. Trekken, duwen, sleuren en allerlei ongevalletjes zijn het gevolg. Dat maakt de klassieke speelplaats behoorlijk minder veilig dan men zou denken. Het kan ook anders. Een goed ontworpen speelplaats met zorgvuldig uitgedachte en multifunctionele speelaanleidingen, geeft ordening aan spel en draagt in belangrijke mate bij aan kwalitatief en veilig spelen. Hoewel een schoolspeelplaats moet voldoen aan de wettelijke veiligheidsvereisten, moet de kwaliteit van de speelruimte aan meer criteria getoetst worden dan veiligheid alleen. Veiligheid is een belangrijk criterium, maar niet het uitgangspunt voor een kwaliteitsvolle speelruimte. Het uitgangspunt is "spelen en speelkansen". ('naar document van Gras Gent')

Zie ook '[de toekomstvisie](#)'.

Een groene en avontuurlijke speelplaats biedt kansen aan alle 'spelers':

De kinderen

- **Risicocompetenties** opbouwen: leerlingen leren inschatten welke uitdagingen ze (nog niet) aan kunnen of hoe ze risico's kunnen inschatten.). Werken aan risicocompetenties draagt bij aan de daling van het aantal ongevallen, versterkt het positieve zelfbeeld van de leerlingen en stimuleert hun zelfverantwoordelijkheid. (Bron: Riski KHLLeuven)
- **Verbondenheid met de natuur:** Spelen en leren in contact met de natuur helpt leerlingen opgroeien tot flexibele, veerkrachtige volwassenen, creatief in denken en handelen. Dagelijks contact van kinderen met de natuur blijkt ook een doorslaggevende factor te zijn voor het natuurbewustzijn bij volwassenen. Ze ontwikkelen er spelenderwijs allerlei inzichten en vaardigheden die passen bij een meer duurzame samenleving. In een groene buitenruimte zijn bepaalde gedrags- en leerproblemen makkelijker aan te pakken dan in de klas bijvoorbeeld.
- **Creativiteit - exploratie en experiment – fantasiespel - constructiespel** : Een kwaliteitsvolle speelplaats biedt kansen voor speel- en leerervaringen met muziek, techniek, constructie, beeldende kunsten enz. Dit zowel tijdens vrij spel als tijdens de lessen. Een gevarieerd en groen terrein prikkelt de creativiteit en het oplossingsgericht denken bij leerlingen. Ook het aanbieden van extra/ wisselend/ los materiaal zet aan tot creatief spel en fantasie.
- **Welbevinden – speelplezier - rust:** Leerlingen voelen zich gelukkiger op een gevarieerde en groene speelplaats dan op een klassieke grijze speelplaats. Ze vervelen zich minder en er is minder negatief gedrag. Elke leerling komt er tot recht. Ook wie minder mobiel is, wie behoefte heeft aan rust en veiligheid, of juist aan zich actief uitleven, komt aan zijn trekken op de speelplaats en kan de pauzes zinvol invullen.
- **Sociale vaardigheden:** Door verschillende speelmogelijkheden en uitdagingen, intensief samenspel of nieuwe ontmoetingskansen worden de sociale vaardigheden aangescherpt.

De ouders:

- Een speelplaatsproject biedt een ideale kans om **de ouders actief te betrekken** op school. Door eraan mee te werken leren de ouders elkaar kennen, tonen ze hun kunnen en ontstaat er een positieve band tussen ouders-leerkrachten-kinderen. Ook op de buurt kan het project een positief effect hebben.
- Ouders **genieten** van hun fiere en enthousiaste kinderen met een gezonde bloes.

Het team:

- Een groene buitenruimte biedt, zowel in basis- als secundair onderwijs, **kansen voor lessen** rond wiskunde, natuur/ biologie, leesoefeningen, muzische vakken of lichamelijke opvoeding enz.
- Een groene omgeving heeft een positief effect op **de aandacht tijdens de lessen en de leerprestaties**.

2. HET WETTELIJK KADER

De basiswetgeving voor de veiligheid van speelterreinen en speeltoestellen is het Wetboek van Economisch recht, boek IX betreffende de veiligheid van producten en diensten. De specifieke eisen werden uitgewerkt in het [Koninklijk Besluit van 28 maart 2001 betreffende de uitbating van speelterreinen en het koninklijk besluit van 28 maart 2001 betreffende de veiligheid van speeltoestellen](#). In het [handboek veiligheid](#) vind je uitgebreide toelichting bij het KB 28 maart 2001. economie.fgov.be/nl/publicaties/veiligheid-van-avontuurlijke.

Ook een meer recente (papieren) versie is ter beschikking en kan worden aangekocht bij Kind en Samenleving.

Een veilig speelterrein is voor de wetgever een 'speelterrein dat bespeelbaar is met **aanvaardbare risico's**'. De wetgever gaat ervan uit dat een volledig risicovrij speelterrein niet bestaat, en zelfs niet wenselijk is. De wet ambieert niet ervoor te zorgen dat er geen enkel ongeval gebeurt, maar wel dat ernstige ongevallen vermeden worden. Een speelterrein moet volgens het KB aan een aantal formele eisen voldoen.

De **uitbater** moet zorgen voor

- het (laten) uitvoeren van een risicoanalyse en opmaken van preventiemaatregelen; zie punt 3.5
- het uitvoeren van de preventiemaatregelen tijdens de opstelling en de uitbating van het speelterrein; zie punt 3.6
- het opstellen en uitvoeren van een inspectie- en onderhoudsschema; zie punt 3.6
- **informatieverstrekking**: Volgende inlichtingen moeten door de uitbater duidelijk leesbaar op het terrein aangegeven worden:
 - naam en contactgegevens van de uitbater
 - een unieke alfanumerieke identificatie voor elk speeltoestel (per speelterrein),
 - een algemeen reglement en eventuele waarschuwingen in de talen van het taalgebied of onder vorm van duidelijke en ondubbelzinnige iconen.

Het vermelden van de waarschuwing "Gebruik op eigen risico" of "Wij zijn niet verantwoordelijk voor gebeurlijke ongevallen" of iets gelijkaardigs is verboden!

Handboek veiligheid (van speelterreinen) & 'Speel op Veilig'

In dit didactisch document worden de regels en normen van dit KB van 28 maart 2001 over de veiligheid van speeltoestellen toegelicht. Het is een hele kluit, maar je kan er makkelijk praktische zaken in opzoeken, bijvoorbeeld technische details over de veiligheid van een schommel of een draaitoestel. Vigez maakte een eenvoudige samenvatting met de belangrijkste zaken.

Links:

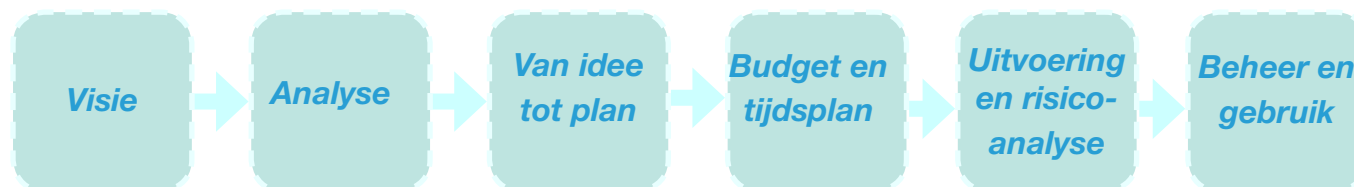
[Speel op veilig](#), Vigez

[Handboek Veiligheid van Speeltoestellen](#), FOD Economie

Uitbater

De verantwoordelijke van het speelterrein. Als het om een school gaat is dit de schooldirectie of het schoolbestuur.

3. VEILIGHEID STAP VOOR STAP:

Bekijk elke fase ook door de veiligheidsbril (en toets niet pas achteraf de speelplaats, speelelementen en speeltoestellen op veiligheid). Hierbij kan de **interne preventieadviseur** hulp bieden.

3.1 VISIE

Bijna niets is zo universeel als de wens van kinderen om te spelen. Toch legt elke school, bij de ontwikkeling van haar visie op spelen, eigen accenten. Deze hangen samen met de pedagogische visie, de wensen van kinderen en ouders, de omgeving, het beschikbare terrein... Zo ontwikkelt elke school een eigen speelcultuur (die kan evolueren in de tijd).

De speelplaats is een weerspiegeling van de visie. De school kiest voor bepaalde elementen, een opstelling, een sfeer... die overeenkomt met haar visie op spelen. Om een doordachte risicoanalyse te kunnen maken, moet de preventieadviseur de visie rond de speelplaats begrijpen en mee zijn met verhaal van de school.

Als de preventieadviseur langs komt voor de risicoanalyse, toon hem dan niet enkel de (zichtbare) speelplaats met de speelelementen, maar vertel hem ook welke visie er achter zit. Verduidelijk welke speel- en leerkansen je de leerlingen wil geven door de inrichting van de speelplaats. Toon aan hoe bepaalde speelaanleidingen kinderen aanzetten tot creativiteit of samenspel. Leg uit hoe de school omgaat met avontuur en uitdaging. Laat zien op welke manier de school aan het vereiste veiligheidsniveau voldoet. Toon aan dat de school bewust omgaat met mogelijke risico's, dat aan de kinderen geleerd wordt om gevaar in te schatten en elkaar te helpen.

De visie rond buiten spelen is dan ook geen bestoft document, maar een levend gegeven, gedragen door het hele team.

TIP Een leidraad om een speelplaatsvisie te vormen, vind je op de website van Pimp je speelplaats [hier](#).

Interne preventieadviseur

Aanspreekpunt (intern personeelslid) omtrent veiligheid in de school die instaat voor de algemene preventie en veiligheid op het volledige schoolterrein (zowel binnen als buiten). Hij/zij heeft een opleiding gevolgd rond één of meerdere disciplines van veiligheid (ergonomie, psychosociale aspecten...). Ook de speelplaats komt aan bod in deze opleiding. Interne preventieadviseurs die zich voldoende bekwaam voelen kunnen zelf een risicoanalyse uitvoeren of zich laten bijstaan door een externe preventieadviseur.

3.2 ANALYSE

Bij het ontwerp van de 'nieuwe' speelplaats, analyseer je de huidige speelplaats: hoe spelen de kinderen, welk spel komt (niet) aan bod, welke plekken worden (niet) gespeeld en waarom, wat zijn de knelpunten, en de kansen?

Betrek in deze analyse ook de veiligheid: zijn er plekken waar vaak ongevallen (botsingen, valpartijen, beknellingen, ...) gebeuren, moeten er elementen hersteld, vervangen of verwijderd worden, zijn er veel conflicten of doen kinderen zich vaak pijn? Breng de looplijnen in kaart. Misschien heeft de preventieadviseur specifieke opmerkingen/adviezen. Neem al je observaties mee in de ontwerpfase.

TIP Via de publicatie [Speeltijd](#) van Kind en samenleving analyseer je de speelplaats en speeltijd op een eenvoudige manier.

3.3 VAN IDEE TOT PLAN

Begin met een droomfase waarin alles kan! Klimbomen, klautertorens, boomhutten, (apen)bruggen, speelheuvels, vuurplekken, vijvers... noem maar op. Verzamel zonder vooroordelen alle ideeën van de leerlingen, het team, de ouders... Voeg er nog wat mooie voorbeelden (met foto's) aan toe uit binnen- en buitenland.

In een volgende fase onderwerp je de voorstellen aan een kritisch onderzoek. Welke ideeën passen bij de visie en welke zijn praktisch haalbaar? Bekijk de voorstellen ook door je veiligheidsbril. Welke ideeën brengen gevaren met zich mee? Benoem de gevaren en schat in welke risico's hieruit voortvloeien. Zijn ze aanvaardbaar of niet? Zijn er oplossingen om het risico aanvaardbaar te maken? Onderstaande aandachtspunten helpen je om tijdens de ontwerpfase het criterium veiligheid op te volgen.

Opmerking: onrealistische of gevaarlijke voorstellen van kinderen vertolken wel vaak een authentieke wens. Ga na of je het zotte idee niet kan vertalen naar een realiseerbaar voorstel waarin je tegemoetkomt aan het onderliggende verlangen.

Een oerwoud op de speelplaats? ... Een verlangen naar natuur waaraan je tegemoet kan komen door een wilgenhut, een klimboom, struiken en bloemen, een blotevoetenpad...

Een subtropisch zwembad? ... Misschien zijn ze ook blij als ze met laarsjes door de plassen mogen stappen

Een reuzenrad? ... Zin in spannende spelen en uitdagingen die ze in klimelementen terugvinden

Een paard of een giraf? ... Kinderen houden van dieren, hen verzorgen, aaien, ernaar kijken... Misschien is er wel plaats voor iets harigs of met pluimen.

Aandachtspunten tijdens de ontwerpfase

Ontwerp een speelplaats die aangepast is aan de gebruikers. De uitdagingen op de speelplaats moeten de speelwaarde verhogen en de gevaren moeten goed in te schatten zijn door de doelgroep. Bijzondere aandacht is vereist voor kleuters, en leerlingen met een fysieke en/of mentale beperking, ook al zijn er momenteel zo geen leerlingen op school. Aanpassingen achteraf zijn altijd moeilijker te realiseren.

Ideeën en specifieke richtlijnen vind je in de publicatie '[Toegankelijk spelen](#)'.

Zones

Werk aan een doordachte speelplaatsstructuur. Kies de meest logische plaats voor de zones en hou daarbij rekening met de looplijnen. Plaats de zone voor balspel bv niet in het midden van het terrein. Kies eerder voor een reeds aanwezige afsluiting (muur) of creëer er een (haag, takkenril, plantenbakken). Een rustige zone kan in een bestaand hoekje of kan je creëren door een afsluiting te maken (wilgenhek, haag...).

Schik de elementen in elke zone op de beste manier. Zet bijvoorbeeld geen bank in de uitloopzone van een flinke helling. Een overzichtelijk geheel met een goede structuur en herkenbare bakens (felgekleurde palen, vlaggen...) geeft de leerlingen (zowel met als zonder beperking) structuur en rust.

Respecteer de reglementering omtrent de ruimte rond speelaanleidingen zodat je voldoende plaats voorziet. Vraag ernaar bij de preventieadviseur of zoek het op in 'Speel op veilig'.

Maak de zones duidelijk herkenbaar (d.m.v. kleuren, reliëf, omheining, ondergrond).

Looplijnen

Looplijnen zijn 'corridors' die de kinderen spontaan gebruiken omdat ze tussen noodzakelijke of interessante plekken lopen (bijvoorbeeld van de ingang naar de toiletten, van ... naar ...). Looplijnen ontstaan vaak spontaan (door de ligging van belangrijke punten of plekken), maar kan je ook beïnvloeden door je ontwerp.

Vermijd looplijnen in zones met drukke of snelle spelvormen (balspel en fietsen), met gedwongen bewegingen (schommelen, slingeren, glijbaan, kabelbaan). Ze gaan best ook niet door zones voor rustig spel of door ruimte onder of vlak naast speelelementen (bijvoorbeeld onder een klimboom). Plaats geen harde obstakels op looplijnen.

Maak looplijnen eventueel zichtbaar door kleur (verf, mozaïek...), symbolen of verschillende soorten ondergrond.

Botsen

Voorkom botsen door een logische inplanting van de zones en het vermijden van harde obstakels op drukke zones. Daarnaast mogen er nergens uitstekende stukken zijn op hoofd- en ooghoogte, noch op struikelhoogte. Het is verplicht om de ingangen van betontunnels bovenaan af te schermen tegen hoofdbotsen (met rubber, kunststof of hout). Muren kan je verzachten door aanbrengen van gevelgroen.

Vallen

Is er gevaar voor vallen? Werk aan valpreventie door de hoogte te beperken, door balustrades en leuning aan te brengen. Valdemping is verplicht vanaf een valhoogte van 60 cm (voetsteun, dus waar leerlingen staan). Dat kan met verschillende materialen: gras, houtschors/ houtsnippers, zand, parelgrind, en, als het niet anders kan, rubberen tegels (nadelen: duur, meer kans op schaafwonden). Controleer bij houtschors/ snippers en zand steeds de laagdikte. Zorg dat het gras als ondergrond steeds goed onderhouden is zodat zijn schokdempende eigenschap behouden blijft. Bij steile hellingen kan je een steun (touw, paaltjes) of trapjes voorzien. Maak steile hellingen niet te lang.

Het type ondergrond en de eventuele laagdikte zijn afhankelijk van de maximale valhoogte. Wanneer en hoeveel valdemping je precies moet voorzien lees je in het handboek en in [Speel op veilig](#).

Beknelling

Lichaamsdelen en kledingstukken (sjaal, touwtjes, veters) mogen vanaf een hoogte van 60 cm niet geklemd geraken. Respecteer hier nauwgezet de normen over afmetingen van openingen (bijvoorbeeld tussen spijlen, planken etc...). Je vindt ze terug in het handboek en [Speel op veilig](#).

Leerlingen met een beperking

Ontwerp een speelplaats die toegankelijk is voor leerlingen met een beperking, ook al zijn er momenteel zo geen leerlingen op school. Aanpassingen achteraf zijn altijd moeilijker te realiseren.

Brede en berijdbare paden (rolstoel) maken de cruciale plekken bereikbaar voor iedereen. Een overzichtelijk geheel met duidelijke zones en herkenbare bakens (felgekleurde palen, vlaggen...) geeft de leerlingen (zowel met als zonder beperking) structuur en rust. Ideeën en specifieke richtlijnen vind je in de publicatie '[Toegankelijk spelen](#)'.

Planten

Natuur brengt kleur, geur en leven op de speelplaats. Niet alle planten en bloemen zijn geschikt of toegelaten op alle speelplaatsen. Zet geen prikkende planten in de centrale speelzones, langs looplijnen of bij kleuters of leerlingen met een mentale beperking. [Hier](#) vind je lijsten van bruikbare planten en giftige planten. Giftige planten zijn af te raden bij kleuters, maar dat wil niet zeggen dat je bijvoorbeeld plots alle klimop moet gaan verwijderen. Alleen het eten van grote hoeveelheden veroorzaakt buikpijn en de besjes zijn dermate vies dat kinderen er wellicht geen twee van willen eten. Bij oudere leerlingen kan een aantal (aangeduide en afgezette) giftige planten op school een educatieve meerwaarde hebben.

Aankoop en inplanting van speeltoestellen

De 'klassieke', genormeerde speeltoestellen zijn niet per definitie boeiend. Bedenk bovendien dat een kwaliteitsvol speeltoestel uit duurzaam materiaal, zeer duur is en slechts 10 à 15 jaar meegaat. Als je een speeltoestel aanschaft, opteer dan voor een gespecialiseerde firma met een professionele aanpak. Nog vaak wordt er geïnvesteerd in een constructie die nadien moet worden verwijderd of aangepast. Kies resoluut voor toestellen die voorzien zijn op collectief gebruik. (Toestellen voor privégebruik in de tuin worden beschouwd als speelgoed en zijn niet geschikt voor collectief gebruik). De preventieadviseur kan advies geven bij de keuze van aankoop. Een genormeerd toestel voldoet weliswaar aan de veiligheidseisen, maar moet ook correct geplaatst, goed gesitueerd en goed onderhouden worden. Houd bij de plaatsing rekening met de looplijnen (geen looplijn door de opvangzone), denk aan valpreventie (zie hoger) en voorzie valdemping waar nodig met geschikt materiaal. Er mogen zich ook geen obstakels bevinden in de valruimtes.

Zelf permanente (speel)elementen maken (door volwassenen)

Je kunt zelf eenvoudige en goedkope speelaanleidingen maken, zoals klimelementen in (stevig) kruinhout, een wilgenhut, Maak een goede risico inschatting vooraleer je begint met het maken van de speelaanleiding. Let vooral op val- en beknellingsgevaar en uitsteeksels. De kans bestaat dat je niet voor alle gevaren kan terugvallen op de **normen** of dat je er noodgedwongen van moet afwijken. Laat je dan zeker bijstaan door iemand met technische kennis en ervaring. Er moet altijd een risicoanalyse gedaan worden voor ingebruikname. Zelfgemaakte speeltoestellen moeten zeker voldoende veilig zijn (en dus voldoen aan het KB van 28/03/2001 betreffende de veiligheid van speeltoestellen.)

Zandbakken

De aanbevolen laagdikte van het zand is 50-70 cm. Voor kleuters is 30-40 cm voldoende (o.w.v. verstikkingsgevaar). Zorg dat de zandbak af en toe beschaduwd wordt zodat de kinderen niet in de vlakke zon spelen. Om zon en regen hun reinigende werking te laten doen (moet goed draineren), plaats je de zandbak niet onder een afdak. Zet hem ook niet onder een boom (gevalen bladeren veroorzaken organische vervuiling). Wanneer de zandbak niet gebruikt wordt, scherm je hem af (vermijden van kattenuitwerpselen) met een net of gaas dat niet op het zand rust, en licht en regen door laat.

Normen

Normen zijn technische richtlijnen om het minimale veiligheidsniveau te behalen. Normen zijn doorgaans niet verplicht maar zijn bedoeld als richtlijn om te helpen een (speel)element veilig te maken. Ze houden rekening met onder andere de verbindingen, openingen en materialen van speelelementen evenals de ondergrond en de ruimte rond de toestellen. Indien je afwijkt van de normen, betekent dit niet dat het toestel persé onveilig is. Je moet dan een risicoanalyse uitvoeren om de veiligheid aan te tonen.

Water

Algemene regel voor een waterpartij: als een kind in het water kan, moet het er zelf uit kunnen. De leerling moet dus overal kunnen staan en er langs de oevers makkelijk uit kunnen. Een open waterpartij (vijver, grote plas) heeft geen steile, maar zacht hellende oevers, zodat de kinderen voelen dat het water dieper wordt. Garandeer steeds toezicht bij een open waterpartij. Komen er geregeld kleuters op het terrein, dan moet de waterpartij afgesloten worden met een hek van minimum 1 m hoog.

Water kan een veilig speel-en leerelement zijn. Het kan in verschillende vormen op de speelplaats aanwezig zijn. Je kunt water op de speelplaats brengen in watertafels of bakken. Waterbakken worden bovenaan afgesloten met een stevig afsluitbaar metalen rooster.

Bomen

In bomen klimmen mag, als dit geen onaanvaardbaar risico met zich meebrengt. Voor bomen die beklimbaar zijn, moet je een risicoanalyse uitvoeren. De boomstam en de takken moeten stevig zijn, de klimhoogte moet beperkt worden tot 3 meter voetsteun boven het oppervlak, en de opvangzone moet in orde zijn (denk aan de looplijnen, valdemping en mogelijk obstakels in valruimte). Bij stevige wind en nat weer mogen de kinderen niet klimmen. Controleer regelmatig of er geen broze takken zijn die kunnen vallen. Let ook op gevaarlijk uitstekende takken. Neem dit mee op in je regelmatig nazicht.

Wil je echt niet dat kinderen in (bepaalde bomen) klimmen? Maak de bomen ontoegankelijk en neem het op in het reglement.

Tijdelijke constructies maken (door kinderen)

Het maken van tijdelijke constructies door kinderen (kampen, spelconstructies, kunstige creaties) is interessant i.f.v. sociale en technische competenties. Spelconstructies die gebouwd worden tijdens het spel voor eigen gebruik, worden niet beschouwd als speeltoestel.

Uiteraard mogen er geen onaanvaardbare risico's ontstaan door dit type spel. Deze constructies mogen nooit in de valruimte of vrije ruimte van een speeltoestel komen. Spreek regels af of leg beperkingen op rond bijvoorbeeld hoogte of klimmen. Let op de stevigheid! Wijs kinderen desgevallend op onaanvaardbare risico's en pas de constructie samen met hen aan. Verwijder ze indien nodig. De verantwoordelijkheid ligt bij het toezicht én de uitbater, gezien de constructies deel uitmaken van het speelterrein.

Losse elementen

Losse elementen zoals dennenappels, stenen, potjes, pannen, houten lepels, takken... kunnen de speelwaarde van een terrein en de intensiteit van spel enorm verhogen. Neem de controle van deze elementen op in het regelmatig nazicht. Controleer op roest, slijtage, scherpe onderdelen en vervang tijdig. Maak afspraken rond opruimen.

Dieren

Dieren brengen een andere dimensie op school. Ze bewegen, ze eten en drinken, ze hebben een karakter en humeur... ze leven! Dieren moeten verzorgd worden en doen appèl aan het verantwoordelijkheidsgevoel van de kinderen. Ze kunnen een grote meerwaarde betekenen voor kinderen met een beperking of gedragsmoeilijkheden.

Overweeg grondig de keuze van de dieren. Zorg dat je rustige dieren hebt, zeker indien de kinderen zelf bij de dieren kunnen. Kies geen agressieve of te zware types van hanen, ganzen, rammen of bokken.

Dieren houden (bijen, neerhofdieren of grazers) op een schoolterrein vraagt aandacht op vlak van veiligheid en hygiëne. Zorg voor een aangepaste behuizing en een regelmatig onderhoud. Zorg dat ook de dieren voldoende speel- en rustplekken hebben (plaats ze bijvoorbeeld niet naast een zone voor balspelen). Reageer onmiddellijk bij zieke dieren of dieren met parasieten (raadpleeg direct de dierenarts en vraag naar mogelijke risico's voor de mens). Ook tijdens de vakantie hebben dieren verzorging nodig. Neem de tijd om de kinderen te leren er veilig en zorgzaam mee om te gaan. Ga na welke taken de leerlingen op zich kunnen nemen.

Dit kan je meenemen in je risicoanalyse.

3.4 BUDGET EN TIJDSPLAN

Werk je met een preventieadviseur, risicoanalist of keuringsorganisme, vraag dan vooraf naar de kosten voor advies en risicoanalyses. De prijs hangt af van de grootte van het terrein en het aantal speelelementen. Sommige gemeenten hebben een budget voor een risicoanalyse, vraag of dit kan aangewend worden. Informeer vooraf ook naar zijn of haar ervaring (referenties en specifieke vorming). Indien je nadien een tweede opinie wil of indien een speelelement onnodig verwijderd wordt, kunnen de kosten oplopen. Voorzie tijd en budget voor opvolging (controles) en onderhoud (herstellingen).

3.5 DE RISICOANALYSE EN DE PREVENTIEMAATREGELEN

In het kort

De **risicoanalyse** wordt uitgevoerd door de **uitbater**, de **interne preventieadviseur**, een **externe preventieadviseur** of een **risicoanalist**. De analyse betreft het speelterrein en alle aanwezige elementen. De preventieadviseur detecteert gevaren en schat de risico's ervan in. Hij/zij formuleert zo nodig **preventiemaatregelen** om onaanvaardbare risico's te verkleinen, die de school dan uitvoert. De **preventieadviseur** geeft enkel advies. De school is niet verplicht om het advies te volgen. De analyse vindt zijn neerslag in een document dat altijd beschikbaar moet zijn op school.

Wat is een risicoanalyse?

De risicoanalyse bestaat uit het vaststellen van de **gevaren** voor de gebruikers of de begeleiders, en het evalueren van de hieruit voortvloeiende **risico's**. Het betreft gevaren veroorzaakt door een onveilig ontwerp van het speeltoestel, een slechte plaatsing van een speelelement, slecht onderhoud van het terrein, onvoldoende informeren van de gebruikers, slechte bodembedekking, rondslingerend materiaal en gevaar voor vallen, botsen, snijden, beklemming...

Resultaten van de risicoanalyse:

- Positief advies: er zijn geen onaanvaardbare risico's gedetecteerd.
- Voorstel van preventiemaatregelen: technische of organisatorische maatregelen die de school kan nemen om ervoor te zorgen dat het risico aanvaardbaar wordt.
- Negatief advies: één of meerdere speelelementen of het gehele terrein brengen onaanvaardbare risico's met zich mee en dienen drastisch te worden aangepast, verwijderd of afgesloten. Bij een negatief advies over bepaalde speelaanleidingen probeer je samen naar oplossingen te zoeken om het risico aanvaardbaar te maken.

Na het uitvoeren van technische aanpassingen moet er opnieuw een risicoanalyse gebeuren. De uitbater noteert welke maatregelen hij/zij heeft getroffen.

De preventieadviseur geeft enkel advies, hij kan niets afkeuren. Enkel inspecteurs van de FOD economie zijn bevoegd om maatregelen (zoals aanpassen, verwijderen of afsluiten) op te leggen.

Let op! Licht de inrichting en het gebruik van je speelplaats aan de preventieadviseur toe vanuit de speelplaatsvisie. Groene en uitdagende speelplaatsen zijn in opmars maar toch nog een vrij recent gegeven. Het is dus logisch dat nog niet alle preventieadviseurs hier ervaring mee hebben. Groene speelplaatsen vragen een specifieke benadering want moeten nu eenmaal anders beoordeeld worden dan de klassieke speeltoestellen.

risicoanalyse

De risicoanalyse wordt bij voorkeur uitgevoerd door een preventieadviseur samen met een personeelslid van de school. De analyse gebeurt voor het speelterrein en voor alle speelelementen die niet voldoen aan de norm EN 1176 of waarvan de gevaren niet gedekt zijn door deze norm. De analyse resulteert in een goedkeuring of een opsomming van preventiemaatregelen. De analyse vindt zijn neerslag in een document dat de uitbater steeds ter beschikking houdt.

externe preventieadviseur

Is de persoon die de algemene veiligheid en hygiëne controleert. Ze voeren vaak ook de risicoanalyse van speelterreinen en speeltoestellen uit. Hij/zij detecteert mogelijke gevaren en formuleert zo nodig preventiemaatregelen om onaanvaardbare risico's te voorkomen.

risicoanalist

is de persoon die de risicoanalyse uitvoert (zie hierboven).

preventiemaatregelen

Soms is het nodig dat de uitbater preventiemaatregelen neemt om risico's aanvaardbaar te maken. Het kan gaan om technische of organisatorische maatregelen, maatregelen i.v.m. toezicht of informatieverstrekking... Na het nemen van de preventiemaatregel (vb. verlagen van een speelelement) moet er een nieuwe risicoanalyse gebeuren.

Opmerking: Een speeltoestel en schokdempende ondergrond die beantwoorden aan de Europese Normen (EN 1176 en EN 1177) voor de veiligheid van speeltoestellen, worden als veilig beschouwd. Hiervoor moet geen risicoanalyse gebeuren. Er moet dan wel nog een risicoanalyse gebeuren voor het speelterrein als geheel. Bron: Handboek en 'Speel op veilig'

Wie doet de risicoanalyse?

De school kan een beroep doen op een eigen preventieadviseur, een externe preventieadviseur, een risicoanalist of een keuringsorganisme. De uitbater mag ook zelf de analyse uitvoeren als hij/zij voldoende technische kennis heeft. Je maakt dan een verslag met je bevindingen. Er kunnen ook verschillende personen betrokken worden bij de risicoanalyse, afhankelijk van het speelelement. De klusjesman weet misschien meer over een speelboom, de sportleerkracht schat de motorische mogelijkheden van de leerlingen goed in.

Via 'Welzijn op school' vind je een leidraad voor het opstellen van een [risicoanalyse per speelelement](#).

Via Ecohuis Antwerpen kom je uit op een [voorbeeld](#) van een risicoanalyse.

Bij welke preventieadviseurs kan je terecht?

• **Gemeenschapsonderwijs:** preventieadviseurs van het GO <http://pro.g-o.be/gezondheid-en-preventie/preventie/wie-zijn-wij>

• **Stedelijk, gemeentelijk en provinciaal onderwijs:** preventieadviseurs van de stad of gemeente:

- Sommige steden (zoals Antwerpen of Gent) hebben een eigen preventiedienst voor scholen
- De intercommunales: Haviland, Interleuven, IOK, Igean en Igimo kunnen risicoanalyses maken voor gemeentelijke scholen waarvan het gemeentebestuur aangesloten is bij deze intercommunales.
- Bij sommige gemeenten kan je bij de interne gemeentelijke preventieadviseur terecht voor meer advies en de risicoanalyse

• **Vrij onderwijs:**

- Externe preventiedienst: Alle scholen zijn verplicht aangesloten bij een externe preventiedienst. [Deze preventiediensten](#) kan je ook vragen om een risicoanalyse uit te voeren, soms kan je er ook terecht voor advies vóór de aanleg.
- Als je de school openstelt voor de buurt kan misschien een preventieadviseur van de gemeente of een gemeentelijk budget aangesproken worden?
- Risicoanalist: er zijn zelfstandige specialisten die je kan vragen om advies en/ of een risicoanalyse uit te voeren.

Hoe vaak en wanneer moet de risicoanalyse gebeuren?

De uitbater hoeft slechts éénmaal een risicoanalyse te laten uitvoeren van elk speelelement en het volledige terrein. Dit moet voor de eerste ingebruikname van het speelterrein gebeuren. Tijdens de periodieke controles (zie verder bij 3.6 Beheer) evalueert de uitbater het algemene veiligheidsniveau van het hele speelterrein in al zijn onderdelen opnieuw. Bij het plaatsen van nieuwe speelelementen of ingrijpende wijzigingen van het terrein of speelelementen, moet er een nieuwe risicoanalyse uitgevoerd worden van de gewijzigde elementen en het terrein.

gevaaren

Gevaar is een potentiële bron van fysiek letsel (of aantasting van de gezondheid).

risico's

Risico is een combinatie van de omvang van de mogelijke schade en de kans dat de schade optreedt. Je zal dus eerst alle gevaren moeten analyseren en dan kijken of de hieruit voortvloeiende risico's aanvaardbaar zijn.

3.6 BEHEER EN GEBRUIK

Inspectie, onderhoud en herstellingen

De uitbater is verantwoordelijk voor de veiligheid van het terrein. Hij staat ook in voor inspectie van het terrein, het onderhoud en herstellingen. Deze taken kunnen intern of extern gedelegeerd worden. Een handig hulpmiddel is het *inspectie- en onderhoudsschema*, met de planning en verslaggeving van het regelmatig nazicht, het onderhoud en de periodieke controles. Zorg voor een goede opvolging van de nodige herstellingen en aanpassingen. Dit schema zal opgevraagd worden in geval van inspectie van de school (doorlichting) of ongeval.

Inspectie- en onderhoudsschema

Regelmatig nazicht - dagelijks en wekelijks

Inspecteren van het terrein en de elementen. Hierbij let je vooral op rondzwervend vuil, losse of stroeve onderdelen, vandalisme, putten onder elementen, ongelijkmatige ondergrond, kwaliteit en dikte van de valdempende laag, slijtage en het ontbreken van onderdelen. Noteer telkens in je inspectie- en onderhoudsschema (logboek) wanneer je kleine herstellingen uitvoert, wat er gebeurde en wanneer.

Onderhoud - één maal per maand of trimester

Tijdens een maandelijks of trimestrieel onderhoud moet je meer in detail inspecteren. Controleer de stabiliteit, de werking, de verbindingen en de algemene slijtage van de speelelementen.

Periodieke controle - jaarlijks

Tenslotte moet je een jaarlijkse inspectie houden om het speelterrein volledig en grondig te bekijken. Aandachtspunten: rottend hout, funderingen, roest en staat van de verflaag, slijtage, wijzigingen aan speelelementen, nieuwe (speel)elementen. Bron: speel op veilig
Sommige scholen nodigen een preventieadviseur uit voor de periodieke controle.

Openstelling

Ruimte is schaars en scholen worden aangemoedigd hun ruimte te delen. Denk er aan dat schoolpeelplaatsen die ook door buurtbewoners gebruikt worden, technisch robuust en 'monkey proof' moeten zijn. De leeftijd van de mogelijke gebruikers heb je immers minder in de hand en de speeldruk ligt hoger. Zorg ervoor dat de externe gebruikers de speelplaats na gebruik in orde en veilig achterlaten. Maak daarom vooraf duidelijke afspraken met de betrokken partijen (vb. gemeente, buitenschoolse opvang, crèche, jeugdbeweging, speelpleinwerking, sportclub, huurders...) over het toezicht, de controles, het onderhoud, en de kost die daarbij hoort. Leg de afspraken schriftelijk vast in een contract. Bij openstelling tijdens vakantieperiodes kan het regelmatig nazicht en onderhoud toevertrouwd worden aan derden. In dit geval is het handig hen het *inspectie- en onderhoudsschema* ter beschikking te stellen.

Aansprakelijkheid en verzekeringen

Ernstige ongevallen (ongeval met mogelijk blijvend letsel of dodelijk) moeten steeds bij de het Centraal Meldpunt gemeld worden. Dit kan best schriftelijk gebeuren via het speciaal [formulier](#) van de FOD Economie. Als er een ongeval is gebeurd kunnen bij nalatigheid de uitbater en/of toezichthouders aansprakelijk gesteld worden. Als de school het terrein openstelt voor derden is de uitbater enkel verantwoordelijk voor de veiligheid van het terrein en de toestellen. De uitbater is tijdens de openstelling niet verantwoordelijk voor het toezicht, noch voor incidenten door oneigenlijk gebruik. Meer info over aansprakelijkheid en verzekeringen lees je op de [site van Riscki](#).

Inspectie- en onderhoudsschema

Schema waarin de school per speelelement en voor het gehele terrein de bevindingen noteert tijdens het regelmatig nazicht, de maandelijks/ trimestriële onderhoudscontroles en de jaarlijkse inspectie. Noteer ook welke maatregelen er getroffen werden en wanneer en bewaar de bewijzen.

Maak een 'speelplaatsdossier' (kan ook digitaal) waarin je alle belangrijke documenten en contactpersonen bewaart. Bewaar ook de bewijzen van de opvolgenswerkzaamheden (facturen van herstellingen,...);

- Visietekst en speelplaatsplan
- Contactgegevens preventieadviseur
- Contactgegevens interne preventieadviseur
- De risicoanalyse(s)
- Inspectie- en onderhoudsschema met opvolging (voorbeeld in bijlage van handboek Veiligheid)
- De informatie die op het terrein moet worden aangebracht
- De informatie voor derden wanneer je terrein wordt opengesteld
- Aangifteformulier voor ongevallen (voorbeeld in bijlage van handboek Veiligheid)
- Informatie over de verzekeringspolis

4. VEILIGHEIDSWOORDENBOEK:

Aanvaardbaar risico	Een risico is aanvaardbaar als: • het geen aanleiding geeft tot ontstaan van ernstig letsel .Schrammen, bulten, splinters of zelfs een eenvoudige en incidentele breuk zijn geen ernstige letsels. • het risico herkenbaar is voor het kind : vb. klimmen ze op een toren, dan weten ze dat ze kunnen vallen. Schommelen ze op een schommel met versleten touw, dan rekenen ze niet op vallen. • het de speelwaarde verhoogt: vb. een hogere klimconstructie kan een leuke uitdaging zijn voor oudere leerlingen. Scherpe uitstekende delen verhogen de speelwaarde niet. ('naar document van Gras Gent')
Externe preventieadviseur	Is de persoon die de algemene veiligheid en hygiëne controleert. Ze voeren vaak ook de risicoanalyse van speelterreinen en speeltoestellen uit. Hij/zij detecteert mogelijke gevaren en formuleert zo nodig preventiemaatregelen om onaanvaardbare risico's te voorkomen.
Gevaar	Gevaar is een potentiële bron van fysiek letsel (of aantasting van de gezondheid). Opmerking: gevaar en risico zijn twee verschillende zaken. Vergelijk het met gevaarlijke dieren in de dierentuin. Leeuwen zijn gevaarlijk dieren. In de dierentuin zitten ze achter slot en grendel, zodat een bezoek aan de dierentuin een aanvaardbaar risico inhoudt.
Handboek veiligheid (van speelterreinen) & 'Speel op Veilig'	In dit didactisch document worden de regels en normen van dit KB van 28 maart 2001 over de veiligheid van speeltoestellen toegelicht. Het is een hele kluit, maar je kan er makkelijk praktische zaken in opzoeken, bijvoorbeeld technische details over de veiligheid van een schommel of een draaitoestel. Vigez maakte een eenvoudige samenvatting met de belangrijkste zaken. Links: Speel op veilig, Vigez Handboek Veiligheid van Speeltoestellen, FOD Economie

Inspecteur FOD economie	De inspecteur van de FOD Economie kan controle op het terrein uitvoeren en de risicoanalyse en het inspectie- en onderhoudsschema opvragen. Enkel hij/zij is wettelijk gemachtigd om het terrein of delen ervan af te sluiten of maatregelen op te leggen.
Externe preventieadviseur	Is de persoon die de algemene veiligheid en hygiëne controleert. Ze voeren vaak ook de risicoanalyse van speelterreinen en speeltoestellen uit. Hij/zij detecteert mogelijke gevaren en formuleert zo nodig preventiemaatregelen om onaanvaardbare risico's te voorkomen.
Inspectie- en onderhoudsschema	Schema waarin de school per speelelement en voor het gehele terrein de bevindingen noteert tijdens het regelmatig nazicht, de maandelijkse/trimestriële onderhoudscontroles en de jaarlijkse inspectie. Noteer ook welke maatregelen er getroffen werden en wanneer en bewaar de bewijzen.
Interne preventieadviseur	Aanspreekpunt (intern personeelslid) omtrent veiligheid in de school die instaat voor de algemene preventie en veiligheid op het volledige schoolterrein (zowel binnen als buiten). Hij/zij heeft een opleiding gevolgd rond één of meerdere disciplines van veiligheid (ergonomie, psychosociale aspecten...). Ook de speelplaats komt aan bod in deze opleiding. Interne preventieadviseurs die zich voldoende bekwaam voelen kunnen zelf een risicoanalyse uitvoeren of zich laten bijstaan door een externe preventieadviseur.
KB's 28 maart 2001	Het <i>Koninklijk Besluit van 28 maart 2001 betreffende de uitbating van speelterreinen</i> regelt de veiligheid van speelterreinen en het KB van 28 maart 2001 betreffende de veiligheid van speeltoestellen regelt de veiligheid van speeltoestellen.
Normen	Normen zijn technische richtlijnen om het minimale veiligheidsniveau te behalen. Normen zijn doorgaans niet verplicht maar zijn bedoeld als richtlijn om te helpen een (speel)element veilig te maken. Ze houden rekening met onder andere de verbindingen, openingen en materialen van speelelementen evenals de ondergrond en de ruimte rond de toestellen. Indien je afwijkt van de normen, betekent dit niet dat het toestel persé onveilig is. Je moet dan een risicoanalyse uitvoeren om de veiligheid aan te tonen.
Onderwijsinspecteur	De onderwijsinspecteur voert in principe geen controles uit op het terrein. Hij/zij vraagt de risicoanalyse en het inspectie- en onderhoudsschema op die aantonen dat het terrein veilig kan worden gebruikt. Hij/zij beoordeelt het terrein op de pedagogische meerwaarde.
Preventie-maatregelen	Soms is het nodig dat de uitbater preventiemaatregelen neemt om risico's aanvaardbaar te maken. Het kan gaan om technische of organisatorische maatregelen, maatregelen i.v.m. toezicht of informatieverstrekking... Na het nemen van de preventiemaatregel (vb. verlagen van een speelelement) moet er een nieuwe risicoanalyse gebeuren.
Uitbater	De verantwoordelijke van het speelterrein. Als het om een school gaat is dit de schooldirectie of het schoolbestuur.
Risico	Risico is een combinatie van de omvang van de mogelijke schade en de kans dat de schade optreedt. Je zal dus eerst alle gevaren moeten analyseren en dan kijken of de hieruit voortvloeiende risico's aanvaardbaar zijn.
Risicoanalist - keuringsorganismen	Iemand die professioneel risicoanalyses van speelterreinen en speeltoestellen uitvoert en hierin gespecialiseerd is.
Risicoanalyse	De risicoanalyse wordt bij voorkeur uitgevoerd door een preventieadviseur samen met een personeelslid van de school. De analyse gebeurt voor het speelterrein en voor alle speelelementen die niet voldoen aan de norm EN 1176 of waarvan de gevaren niet gedekt zijn door deze norm. De analyse resulteert in een goedkeuring of een opsomming van preventiemaatregelen . De analyse vindt zijn neerslag in een document dat de uitbater steeds ter beschikking houdt.